

ОЦІНКА ЯКОСТІ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ШКІЛЬНОЮ ОСВІТОЮ В НІДЕРЛАНДАХ ТА ФРАНЦІЇ

Постановка проблеми. Децентралізаційні процеси, підсилені загальною глобалізацією суспільства зумовили зміни у формах оцінювання ефективності систем освіти та систем управління освітою у різних країнах світу. Початком таких змін стала у 2000 році глобальна програма виявлення навчальних досягнень учнів. Найбільш показовими є результати досліджень *PISA* – Міжнародної програми оцінювання навчальних досягнень учнів (англ. *Programme for International Student Assessment*). *PISA* проводить тестування серед 15-річних учнів школи, які здобувають знання і навички, необхідні для життя у сучасному суспільстві. В цій програмі беруть участь і такі країни як Франція та Нідерланди. Слід зазначити, що результати голландських учнів як з математики, так і читання та наукової грамотності помітно кращі від результатів французьких учнів.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Звернення до досвіду високорозвинених країн, які мають сформовані традиції в галузі інтеграції всіх управлінських сил суспільства у справі формування підростаючих поколінь, дають можливість виявити позитивні й негативні моменти в організації вітчизняного процесу управління, обґрунтувати шляхи його вдосконалення. Здобутки європейських країн у сфері управління закладами освіти певною мірою висвітлені в працях вітчизняних авторів, таких як А.Василюк, Л.Гаєвська, Я.Гречка, Л.Гриневич, К.Корсак, В.Щербаченко, Н.Яковець. Проте, не проводилося спеціального дослідження, присвяченому висвітленню особливостей управлінського досвіду та виявленню ефективності шкільного менеджменту у країнах ЄС (Нідерландів та Франції) на основі результатів міжнародних досліджень.

Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати результати міжнародних досліджень *PISA* для виявлення на основі порівняння ефективності системи освіти та позитивних тенденцій в управлінні освітою Нідерландів та Франції.

Виклад основного матеріалу. За результатами міжнародного тестування з математики (*PISA*) Нідерланди протягом чотирьох років

входять в десятку найкращих країн: 2003 рік – 4 місце, 2006 рік – 5 місце, 2009 рік – 10 місце та 2012 рік – 10 місце. Схожі результати спостерігаємо і в тестуванні з читання та наукової грамотності. Пониження місця у 2006 та 2009 роках зумовлена більшою кількістю країн, що беруть участь у тестуванні, так у 2003 році у тестуванні зафіксовано 43 країни-учасниці, 2006 році – 57, 2009 році - 74. При цьому Франція входила в двадцятку лідерів освіти за результатами 2003 року, тоді як у наступних роках показники успішності значно погіршилися – Франція входить лише у тридцятку. Це свідчить про те, що французька система освіти вимагає управлінських змін для покращання системи навчання.

Результати навчальних досягнень учнів, ефективність освіти будь-якої країни залежить від освітніх процесів, успішних реформ в системі освіти та її відповідності до сучасних глобалізаційних тенденцій. Для нашого дослідження важливим є управлінський аспект і яким чином управління впливає на досягнення учнів. Саме тому, для виявлення причин ефективності показників освіти Нідерландів і погіршення навчальних результатів у Франції ми звернулися до праць Дж. Вітті (*G. Whitty*) [6], М. Карной (*M. Carnoy*) [1], Д. Кларка (*D. Clark*) [2], С. Мечіна та Дж. Вернольта (*S. Machin and J. Vernolt*) [3], за словами яких шкільні реформи ряду країн кінця ХХ століття стосувалися надання школам більшої автономії з метою підвищення показників ефективності. За умов надання автономії школам директори (а в деяких випадках вчителі та командні лідери) отримали більше відповідальності і, відповідно, виникла потреба у звітуванні. Школи отримали відповідальність за вирішення освітніх та навчальних питань, а також управління фінансовими, матеріальними та людськими (персонал) ресурсами. Як зазначають Дж. Вітті, Д. Кларк, С. Мечін та Дж. Вернольт, управлінцям на рівні школи краще відомі можливості, ефективні способи розміщення ресурсів та планування навчального часу, що сприяє задоволенню потреб учнів. Значної автономії надано школам стосовно розробки та затвердження навчального плану, перевірки та критеріїв оцінювання, але відповідальність за прийняття до школи (учнів та вчителів) залишається в сфері компетентності вищих рівнів ієрархії управління освітою. Мартін Карной, професор Стенфордського університету (США) у своїй праці [1] говорить про сприятливий вплив децентралізації на поліпшення якості освіти, оскільки цей процес надає можливість батькам долучатися до управління школою, а

місцеві органи влади отримують більше автономії стосовно прийняття адміністративних рішень в освіті. За більшої відповідальності проміжного рівня або рівня школи та фінансової автономії школи рівень участі батьків у прийнятті рішень більший, а вчителі та директори мають змогу поліпшити якість освіти, дбайливо розподіляючи фінансові ресурси.

У рамках нашого дослідження ми виділили основні чинники, які впливають на ефективність досягнень учнів, рівень показників у міжнародному тестуванні PISA. Згідно з результатами PISA протягом 2003-2009 років (див. табл. 1.):

- чим більше фінансової автономії отримує школа, тим краще вона може розпорядитися матеріальними ресурсами відповідно до потреб кожного учня (1);

- чим більший рівень автономії стосовно змісту та методів навчання у закладах освіти, тим вищі показники успішності учнів (2);

- чим розвиненіша конкурентність навчальних закладів, тим вищі результати навчання показують учні, що також зумовлено соціально-економічний статусом батьків (3);

- чим краще розвинена система звітності та публічного оприлюднення як навчальних досягнень учнів, так і результатів діяльності школи в цілому, тим привабливішим є навчальний заклад при виборі батьками закладу освіти (4);

- інструктивний стиль лідерства директора школи, залучення вчителів, батьків та громади в управління освітою сприяє моральному становленню учнів та кращим результатам у навчанні (5);

- проведення стандартизованих екзаменів сприяють успішності учнів, проте важко встановити зв'язок залежності між успішністю, стандартизованістю та доступністю інформації на рівні школи (6) [4].

Таблиця 1

Співвідношення між успішністю учнів з математики та рівнем автономії (чим вищий показник, тим краща успішність) у школах Франції та Нідерландів (адаптовано автором на основі джерела [5])

Чинник \ Країна	Нідерланди		Франція	
	Зміна показника	Середній результат по	Зміна показника	Середній результат по

		школах		школах
Відповідальність школи за розподіл фінансових ресурсів (1)	-0.5	2.4	-23.5	8.4
Відповідальність школи за вибір змісту та методів навчання (2)	-3.1	4.1	3.1	2.4
Конкурентність навчальних закладів (3)	11.3	7.4	6.1	4.9
Інструктивне (навчальне) лідерство (5)	16.3	4.9	-2.4	2.8
Участь вчителів у прийнятті рішень у школі (5)	0.3	4.8	5.4	3.2
Поліпшення умов навчання та сприяння професійному розвитку вчителів (5)	-4.8	3.5	-4.3	3.6
Постановка та обговорення цілей школи; спільна розробка навчального плану (5)	-8.2	4.0	-2.4	3.5
Стандартизовані екзамени, тестування (6)	6.7	12.6	4.0	4.6

Майже за всіма чинниками, які впливають на ефективність досягнень учнів, Франція поступається Нідерландам: особливо велика різниця між країнами у конкурентноспроможності навчальних закладів освіти, відповідальності школи за зміст та методи навчання, можливості залучення вчителів у прийняття рішень. Саме процеси децентралізації в освіті сприяють розвитку конкуренції між

шкільними організаціями, а надання більшої автономії директорам сприяють залученню вчителів, батьків та громади в управління школою. Все це є запорукою ефективності освіти та високих навчальних досягнень учнів.

Висновки. Таким чином, оцінка якості систем управління шкільною освітою на прикладі таких країн Європейського Союзу, як Нідерланди та Франція, дозволяє зробити висновок про позитивний вплив процесу децентралізації та надання школам автономії у вирішенні освітніх питань у цих країнах. Як свідчать результати, Нідерланди з уже сформованою традицією автономії школи мають високі показники успішності учнів згідно з проведеними міжнародними дослідженнями (*PISA*). Варто також зазначити, що децентралізація сприяє зростанню ефективності, вдосконаленню механізмів фінансового контролю, зменшенню прояву бюрократії та встановленню довіри уряду шкільному менеджменту через надання автономії закладам освіти, встановлення відповідальності та виявлення форм звітності перед державними органами влади. Окрім того, децентралізація в освіті позитивно впливає на залучення місцевої громади, батьків і вчителів в управління навчальним закладом, творчий підхід директора до управління людськими ресурсами, вирішення фінансових потреб та інноваційної діяльності як основи управлінських змін, що стимулюють школу всіляко поліпшити свої результати в умовах конкурентності в освіті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Carnoy, M. (2000), “Globalization and Educational Reform”, in N. Stromquist and K. Monkman (eds.), *Globalization and Education: Integration and Contestation across Cultures*, Rowman and Littlefield Publishers, Oxford.

2. Clark, D. (2009), “The performance and competitive effects of school autonomy”, *Journal of Political Economy*, Vol. 117, No. 4, pp. 745-783.

3. Machin, S. and J. Veroit (2011), *Changing School Autonomy: Academy Schools and their Introduction to England's Education*, Paper No. CEE DP 123, Centre for the Economics of Education, London.

4. OECD (2010), *PISA 2009 Results: Executive Summary*. PISA , OECD Publishing.

5. OECD (2013), *PISA 2012 Results: What Makes Schools Successful? Resources, Policies and Practices (Volume IV)*, PISA , OECD Publishing. [Electronic resource]. – URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264201156-en>.

6. Whitty, G. (1997), “Creating Quasi-Markets in Education: A Review of Recent Research on Parental Choice and School Autonomy in Three Countries”, *Review of Research in Education*, Vol. 22, pp. 3-47.